(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

रायबरेली क्षेत्रिय ग्रामीण बँक

विरुद्ध

भोलानाथ सिंह आणि इतर

२८ फेब्रुवारी १९९७

[न्यायमुर्ती के. रामास्वामी आणि न्यायमुर्ती सुजाता व्ही. मनोहर]

सेवा विषयक विधी :

बँकेतील कॅशियरची (रोखपालाची) बडतर्फी- खोटी स्वाक्षरी करणे आणि फसवणूक करून रक्कम काढल्याचा गैरवर्तन केल्याचा आरोप आहे- चौकशी अधिकाऱ्याला आरोप सिद्ध झाल्याचे आढळले-अनुशासनात्मक प्राधिकरणाने अपीलामध्ये उच्च न्यायालयात रिट अधिकारक्षेत्रात पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करून कायम ठेवलेला बडतर्फीचा आदेश रद्द करण्याचा आदेश दिला -असे अधिनिर्णित केले की, उच्च न्यायालयाने प्रथम अपील न्यायालय म्हणून पुराव्याची तपासणी करण्यात चूक केली- न्यायिक पुनरावलोकन हे अपील प्राधिकरण म्हणून गुणवत्तेच्या आधारावर प्रकरणाचा निकाल देण्यासारखे नाही-संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत कार्यवाहीमध्ये उच्च न्यायालय अपील प्राधिकरण म्हणून काम करत नाही परंतु कायद्याच्या चुका किंवा नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन किंवा उघड अन्यायाकडे नेणाऱ्या

प्रक्रियात्मक त्रुटी सुधारण्यासाठी न्यायिक पुनरावलोकनाच्या मर्यादेत अधिकारांचा वापर करते- सध्याच्या प्रकरणात अशा कोणत्याही त्रुटी निदर्शनास आणल्या गेल्या नाहीत किंवा त्या बाजूने कोणताही निष्कर्ष उच्च न्यायालयाने नोंदवला नाही.- उच्च न्यायालयाचा आदेश बाजूला सरला ; न्यायिक पुनरावलोकनःभारतीय संविधान, १९५० -अनुच्छेद २२६

दिवाणी अपील न्यायाधिकारक्षेत्र : दिवाणी अपील क्रमांक १८२६/१९९७.

अलाहाबाद उच्च न्यायालयाने रिट याचिका क्रमांक १०२००/१९९० मध्ये दिलेल्या १९.४.९६ तारखेच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून

अपीलकर्त्यासाठी अल्ताफ अहमद, अतिरिक्त सॉलिसिटर जनरल आणि बी. पार्थसारथी

उत्तरवादीसाठी योगेश्वर प्रसाद, श्रीमती रचना गुप्ता आणि पी. के. बजाज.

न्यायालयाद्वारे पुढील आदेश देण्यात आले. :

अनुमती दिली. दोन्ही पक्षाच्या वकिलांचा युक्तिवाद ऐकला आहे.

विशेष परवानगीद्वारे हे अपील अलाहाबाद उच्च न्यायालयाच्या एकल न्यायाधीशाच्या १९ एप्रिल १९९६ रोजी रिट याचिका क्र. १०२००/१९९० मध्ये दिलेल्या निकालावरून दाखल करण्यात आले.

मान्य स्थिती अशी आहे की उत्तरवादी , अपीलकर्ता-बँकेत कॅशियर-कम-क्लर्क म्हणून काम करत असताना, त्याने बँक नोंदी आणि बचत बँक खातेधारकांच्या स्वाक्षऱ्या बनावट करून वेगवेगळ्या खात्यांच्या बचत खात्यांमधून वेगवेगळ्या तारखांवर फसवणूक करून

२८,५००/- रु. रक्कम काढली असा आरोप करण्यात आला होता. त्याच्यावर आरोपपत्र दाखल करण्यात आले होते, ज्यावर उत्तरवादीने त्याचे उत्तर दिले.एक चौकशी करण्यात आली ज्यामध्ये तो हजर झाला नाही.एकतर्फी कार्यवाही करण्यात आली.त्यानंतर, चौकशी अधिकाऱ्याने सादर केलेल्या पुराव्यांची तपशीलवार तपासणी केल्यानंतर, उत्तरवादीने स्वाक्षऱ्या बनावट केल्याबद्दलआणि रक्कम फसवणुकीने काढून घेतल्याबद्दल गैरवर्तणुकीचा दोषी असल्याचे निष्कर्ष नोंदवले.त्यानुसार त्यांनी आपला अहवाल सादर केला.१७ एप्रिल १९८९ रोजी शिस्तपालन प्राधिकरणाने प्रतिवादीला कारण दाखवा नोटीस बजावली होती की त्याला बडतर्फ करण्याची शिक्षा का दिली जाऊ नये. उत्तरवादीने ११ एप्रिल १९९० रोजी त्याचे उत्तर सादर केले. त्याचा विचार केल्यावर, शिस्तपालन प्राधिकरणाने सेवेतून बडतर्फ करण्याची शिक्षा ठोठावली. अपीलमध्ये मंडळाने संपूर्ण नोंदीचा विचार केला होता आणि उत्तरवादीला सेवेतून बडतर्फ करण्याच्या आदेशाची पुष्टी केली होती.त्यानंतर उत्तरवादीने उच्च न्यायालयात रिट याचिका दाखल केली.विद्वान न्यायाधीशांनी या प्रकरणाच्या गुणवत्तेचा अभ्यास केला आणि असे आढळले आहे की आरोप सिद्ध झालेले नाहीत.अखेरीस, त्यांनी सेवेतून बडतर्फ करण्याची शिक्षा रद्द केली.करिता, विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील.

विद्वान अतिरिक्त महान्यायाधिकर्ता श्री. अल्ताफ अहमद यांनी असा युक्तिवाद केला आहे की विद्वान न्यायाधीशांनी स्वीकारलेली प्रक्रिया कायद्याने योग्य नाही. औद्योगिक विवाद कायद्यांतर्गत न्यायनिर्णयाचा पर्यायी उपाय उपलब्ध असल्यामुळे रिट याचिका देखील समर्थनीय नव्हती. त्यामुळे, विद्वान एकल न्यायाधीशाचा आदेश कायद्याच्या त्रुटींमुळे बाधित होतो. चौकशी अधिकाऱ्याने चौकशी करण्यासाठी उचललेली सर्व पावले कायद्यानुसार नव्हती, असा युक्तिवाद

प्रतिवादीचे ज्येष्ठ वकील योगेश्वर प्रसाद यांनी केला. शाखा व्यवस्थापकाने एका पत्रात कबूल केले आहे की रक्कम काढण्यासाठी तो जबाबदार आहे; उत्तरवादीला बळीचा बकरा बनवण्यात आले; चौकशीत हस्तलेखन तज्ञाची चौकशी करण्यात आली नाही आणि म्हणूनच, उत्तरवादीने खातेधारकांच्या बनावट स्वाक्षऱ्या केल्या आणि रक्कम काढली हे दर्शविण्यासाठी कोणताही स्वीकारार्ह पुरावा नाही. साक्षीदाराला बोलावण्याचा आणि त्यांची उलटतपासणी करण्याचा त्याचा अर्ज नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन करून नाकारला गेला. त्यामुळे, उत्तरवादी विरुद्ध चे आरोप संशयाच्या पलीकडे सिद्ध झालेले नाहीत, असे मत उच्च न्यायालयाने मांडणे योग्य होते.

संबंधित युक्तिवादांचा विचार करता, विचार करण्यासाठी उद्भवणारा एकमेव प्रश्न असा आहेः उच्च न्यायालयाने काढलेला निष्कर्ष कायद्याने योग्य आहे का? अपीलकर्त्याने आवश्यक असलेल्या अनुशासनात्मक नियमांनुसार प्रक्रियात्मक पावलांचे पालन केले गेले आहे यात वाद नाही. चौकशी पूर्ण झाल्यानंतर आणि अहवाल सादर केल्यानंतर, शिस्तपालन प्राधिकरणाने त्याला प्रस्तावित शिक्षेबाबत कारणे दाखवा नोटीस बजावली होती आणि उत्तरवादीने त्याचे स्पष्टीकरणही सादर केले होते. अहवाल आणि उत्तराचा विचार केल्यानंतर शिस्तपालन प्राधिकरणाने बडतर्फ करण्याची शिक्षा ठोठावली होती, ज्याच्या विरोधात अपील दाखल करण्यात आले होते. त्या टप्प्यावर त्याने साक्षीदारांना नव्याने बोलावण्याचा अर्ज केला. तो अर्ज अपील प्राधिकरणाने फेटाळला होता. त्या आदेशालाही कायम ठेवण्याची परवानगी देण्यात आली. मंडळाने ही याचिका फेटाळली.

या परिस्थितीत, प्रश्न उद्भवतोः उच्च न्यायालयाने पुराव्याची आणि ज्या पद्धतीने नोंदींची तपासणी केली आहे त्याची प्रशंसा करणे आणि त्या संदर्भात निष्कर्ष नोंदवणे कायद्याने योग्य ठरेल का? न्यायालयीन पुनर्विलोकन हे अपील प्राधिकरण म्हणून गुणवत्तेच्या आधारे प्रकाराचा निकाल देण्यासारखे नाही. उच्च न्यायालय, अनुच्छेद २२६अंतर्गत कार्यवाहीमध्ये, अपील प्राधिकरण म्हणून काम करत नाही, परंतु कायद्याच्या त्रुटी किंवा उघड अन्याय किंवा नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन करणाऱ्या प्रक्रियात्मक त्रुटी सुधारण्यासाठी न्यायिक पुनरावलोकनाच्या मर्यादेत काम करते. या प्रकरणात, अशा कोणत्याही त्रुटी निदर्शनास आणल्या गेल्या नाहीत किंवा त्या वतीने उच्च न्यायालयाने कोणताही निष्कर्ष नोंदवला नाही. दुसरीकडे, उच्च न्यायालयाने हे प्रथम अपील न्यायालय असल्यासारखे पुरावे तपासले आणि चौकशी अधिकाऱ्याने नोंदवलेले तथ्य आणि शिस्तपालन अधिकार्‍याने स्वीकारलेले निष्कर्ष उलटवले. या परिस्थितीत, उच्च न्यायालयाने प्रथम अपील न्यायालय म्हणून केल्याप्रमाणे पुराव्याची तपासणी करण्याचा प्रश्न पूर्णपणे अवैध आहे आणि तो कायम ठेवला जाऊ शकत नाही.

त्याअनुषंगाने , आम्ही उच्च न्यायालयाचा आदेश बाजूला सारून आपीलास परवानगी दिली.

परिणामी, बडतर्फ करण्याचा आदेश कायम आहे.खर्चासाठी कोणतेही आदेश नाही. अपील

मान्य करण्यात आले.

x-x-x-x

<u>अस्वीकरण</u>

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x